

Asia: VN/36586/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Reserviläisliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisesta aiheesta, jolla on huomattava merkitys Suomen turvallisuudelle ja puolustusyhteistyölle Nato-jäsenyyden lisäksi. Puolustusyhteistyösopimus noudattelee Nato SOFA:aa, mutta on monilta osin laajempi ja antaa huomattavasti suurempia toimintaedellytyksiä tai -vapautuksia Yhdysvalloille toimia Suomessa.

Esityksessä todetaan muun muassa, että puolustusyhteistyösopimus syventää Suomen ja Yhdysvaltojen liittolaisuussuhdetta ja luo mahdollisuuksia kahdenvälisen suhteen tiivistämiseen. Sopimus mahdollistaa sen, että Suomi pystyy valmistautumaan ja saamaan nopeasti tukea Yhdysvalloilta, jos turvallisuustilanne heikkenee. Lisäksi sopimus on osoitus Yhdysvaltojen sitoutumisesta Suomen ja Pohjois-Euroopan turvallisuuteen. Puolustusyhteistyösopimuksen tekeminen on Suomen vahva turvallisuus- ja puolustuspoliittinen etu.

Esityksessä tuodaan esille muutamaan otteeseen tarve tehdä tarkennuksia lakeihin tai tarkastella niitä uudelleen saatujen kokemusten perusteella. Esityksen kohdassa 15.2 on käsitelty varsin kattavasti ja perustellusti tiettyihin keskeisiin asioihin liittyvää problematiikkaa.

Puolustusyhteistyössä sateenvarjona toimii sopimukseen kirjattu velvoite siitä, että kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle

kunnioitetaan kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Veloitteen tarkoituksena on turvata Suomen vaikutusmahdollisuudet sopimusmääräysten toimeenpanossa. Sopimuksessa ei siis suoraan kielletä tai sallita ydinräjähteiden tuomista Suomen alueelle tai sijoittamista Suomeen. Eri artikloissa on kuitenkin liityntöjä ydinräjähteitä tai säteilyä koskeviin kysymyksiin. Artiklat sisältävät konsultaatioveloitteen, joka mahdollistaa yksittäistapauksissa Suomen näkökohtien esiintuomisen sopimusta sovellettaessa.

Yhdysvaltojen joukot noudattavat Yhdysvaltojen lainsäädäntöä, mutta kunnioittavat Suomen lainsäädäntöä. Lisäksi Yhdysvalloilla on velvollisuus varmistaa, että sen oma henkilöstö kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä ja määräyksiä. Sopimusta sovelletaan vain Yhdysvaltojen joukkojen ollessa Suomen alueella. Sopimus ei merkitsisi Suomessa Yhdysvaltojen pysyvää läsnäoloa, vaan mahdolliset USA:n joukot toimisivat lähtökohtaisesti rotaatioperiaatteella. Hyvänä tavoitteena voidaan pitää myös sitä, että Pohjoismaiden puolustusyhteistyösopimukset olisivat keskenään mahdollisimman yhdenmukaisia.

Puolustusyhteistyösopimuksessa määrätään Yhdysvaltojen oikeudesta päästä Suomen alueelle sekä käyttää tiettyjä sovittuja tiloja ja alueita mahdollistaen siten esim. materiaalin sijoittamisen ennakolta. Sopimuksessa sovitaan myös Yhdysvaltojen joukkojen, siviilihenkilöstön, huollettavien ja sopimustoimittajien oikeudellisesta asemasta. Sopimustoimittajat saavat osittain samanlaisia erioikeuksia ja vapauksia kuin joukkojen jäsenet ja siviilihenkilöstö. Sopimustoimittajiin on syytä kiinnittää erityistä huomioita toiminnan käynnistyessä.

Sopimuksella Suomi antaa Yhdysvalloille esteettömän pääsyn Suomen alueelle ja oikeuden käyttää sovittuja tiloja ja alueita sopimuksessa lueteltuihin tarkoituksiin ja oikeuttaa Yhdysvaltojen ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen maahantulon ja vapaan liikkumisen Suomen alueella. Sopimuksen suvereniteettia koskevaa kunnioittamisveloitetta vahvistavat sopimuksen keskeisiin artikloihin kirjattu velvoite molempien osapuolten näkemysten kuulemisesta ja niiden huomioonottamisesta. Positiivista on se, että USA:n joukkojen käyttämiin ilma-aluksiin, aluksiin ja ajoneuvoihin saisi mennä ja tarkistaa niitä Yhdysvaltojen suostumuksella.

Puolustusyhteistyösopimuksella poiketaan Nato SOFAn rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevista määräyksistä. Suomi vastaanottajavaltiona luopuu ensisijaisesta tuomiovallasta tietyissä asioissa. Nato SOFasta poiketen esityksessä ei ole mainintaan mahdollisesta kuolemanrangaistuksen käytöstä ja siihen liittyvästä konsultaatiosta.

Puolustusyhteistyösopimuksessa on käsitelty joukkojen turvallisuutta ja siihen liittyviä toimivaltaa koskevia määräyksiä laajemmin kuin Nato SOFAssa. Sopimusta sovelletaan myös silloin, kun Yhdysvaltojen joukkojen läsnäolo ei liity sovittuihin tiloihin ja alueisiin, vaan sitä tehdään laajasti em. tilojen ja alueiden ulkopuolella. Sopimuksessa määrätään turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitoa ja palauttamista koskevasta USA:n joukkojen toimivallasta. Sovittujen alueiden ulkopuolella Suomella on ensisijainen vastuu USA:n joukkojen ja niiden sotilaallisten operaatioiden turvallisuuden ja puolustuksen varmistamisesta. Poikkeuksellisissa olosuhteissa ja yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti USA:n joukot voivat kuitenkin toteuttaa välttämättömät ja

oikeasuhtaiset toimenpiteet myös välittömän läheisyyden ulkopuolella ylläpitääkseen USA:n joukkojen turvallisuutta ja puolustusta. Tämä kohta jää tulkintojen tai myöhemmin sovittavien menettelytapojen varaan, jota ei voi pitää suotavana.

Välittömän läheisyyden käsitettä ei ole sopimuksessa tarkemmin määritelty. Puolustusministeriössä on valmisteltavana hallituksen esitys Puolustusvoimien toimivaltuuksien laajentamista Puolustusvoimien käytössä olevien alueiden ulkopuolelle niiden välittömään läheisyyteen sekä vieraan valtion asevoimien joukon turvaamiseksi. Esityksen toivotaan selkiyttävän esityksen nykyistä kohtaa. Sopimuksessa on myös laajennettu USA:n joukkojen sotilaspoliisien toimivaltuuksia Nato SOFA:aan verrattuna.

Esityksessä mainitaan muutamaaan otteeseen sana sotilaskupla, joka ei ole vakiintunut terminä. Kyseinen termi antaa asiaan vihkiytymättömälle epämääräisen tai piilotellun vaikutelman toiminnasta ja sen luonteesta.

Puolustusyhteistyösopimuksessa määrätyt verovapautukset ovat huomattavasti laajemmat kuin mitä Nato SOFAn mukaan myönnetään. On huomioitava myös, että Suomi ei saa taloudellisesti hyötyä alueellaan harjoitetusta toiminnasta vaan päinvastoin.

Kokonaisuuden kannalta puolustusyhteistyösopimus tuo pitkälti tulevaisuuteen vahvistusta Suomen turvallisuudelle, jonka arvoa ei voi mitata vain taloudellisilla mittareilla.

Hallituksen esitys on perusteellisesti laadittu ja siinä on huomioitu hyvin myös perustuslain kannalta haastavaksi muodostuvat kohdat.

Nenonen Minna
Reserviläisliitto ry